

BAHÂEDDİN EFENDİ

Nakşibendî-Hâlidî şeyhi, âlim
(1831-1906).

Konya'ya bağlı Bozkır'ın Karacahisar köyünde doğdu. Memiş Efendi diye tanınan Şeyh Muhammed Kudsi'nin büyük oğludur. Diğer yedi kardeşi gibi ilk dinî bilgileri babasından aldı. Kardeşlerinin eğitim ve öğretimleriyle de bizzat ilgilendi. Bir süre Bozkır'ın Hoca köyünde kaldıktan sonra 1862'de Konya'ya gitti. Konya Valisi Bekir Sâmî Paşa tarafından yaptırılan (1849) ve Paşa Dairesi diye de bilinen Bekir Sâmî Medresesi'ne müderris oldu. 22 Cemâziyelevvel 1324'te (14 Temmuz 1906) Konya'da vefat etti ve Konya'nın güneyindeki Hacı Abdülfettah Çavuş Mezarlığı'na defnedildi. Halen burada dört sütun üzerinde ve dört yanı açık mütevazî bir türbesi bulunmaktadır. Eşi, ortanca oğlu ve ailesinin diğer fertlerinin kabirleri de buradadır. Kardeşlerinden Şeyh Hâlid 1883'te Karaman'a gidip yerleşmiş, 1909'da orada vefat edince Ketâne (Ketenci) Camii hazinesine defnedilmiştir.

Bahâeddin Efendi Nakşibendiyye'nin Hâlidîyye koluna bağlı bir şeyh olan babası Memiş Efendi'ye intisap etmişti. Onun ölümünden sonra halifesi olarak irşad görevini yürüttü. Babası gibi kendisi de ilimî ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı, şer'î ölçülere son derece saygılı bir tasavvuf anlayışını benimsedi. Şeriatı kabuk, hakikatî (tasavvufu) öz sayan anlayışa şiddetle karşı çıkarak öz ile kabuğun ayrı şeyler, şeriat ve hakikatî ise aynı olduğunu savundu.

Eserleri. 1. *Bâ'îşü'l-mağfire fi beyâni aqvâli'l-vaḥde*. Bahâeddin Efendi bu Arapça eserini, babası Memiş Efendi'nin vahdet-i vücûd* inancına sahip olduğunu iddia eden bir şahsın mektubuna cevap ve reddiye olmak üzere kaleme

almıştır. Dört bölüm ve bir sonuç kısmından meydana gelen eserde firkaların ortaya çıkışı, bazı tasavvuf terimleri, eşyanın hakikatî, muhkem-müteşâbih naslar, şer'î deliller ele alınmış ve vahdet-i vücûd inancının Ehl-i sünnet'te yeri olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. Eserin Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde beş nüshası bulunmaktadır (nr. 9893, 9896, 9898, 9926, 9938). 2. *İkâzû'n-nâ'mîn ve tenbîhü'l-ğâfilîn*. Zikrin faziletine dair olan bu Arapça risâle birinci risâle ile birlikte ciltlenmiş halde bulunmaktadır.

BİBLİYORAFYA :

Osmanlı Müellifleri, I, 170-171; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 790; a.mlf., *Karaman Tarihi*, s. 332-333.

ALİ OSMAN KOÇKUZA

BAHÂEDDİN ERZİNCÂNİ

(bk. MUHAMMED BAHÂEDDİN ERZİNCÂNİ).

BAHÂEDDİN NAKŞİBEND

(بها الدين نقشبند)

Hâce Muhammed b.
Muhammed el-Buhârî
(ö. 791/1389)

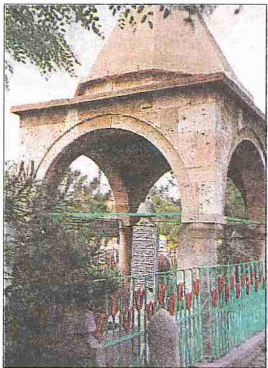
Nakşibendiyye tarikatının
kurucusu.

718'de (1318) Buhara yakınlarında daha sonra Kasrıârîfân adını alacak olan Kasrıhindüvân köyünde doğdu. Hz. Peygamber'in neslinden olduğunu, dedeleri arasında İmam Ca'fer es-Sâdik'in da bulunduğunu ileri süren rivayetler ihtiyatla karşılanmalıdır (bk. Gulâm Server Lâhûrî, I, 545). Mürşidi Emîr Külâl'in Hüsey-nî bir seyyid olduğuna işaret eden eski kaynaklar ona böyle bir nesep atfetmemektedirler. Bu hususta Bahâeddin'in aile nesebiyle tarikat silsilesinin birbirine karıştırılmış olması mümkündür.

Bahâeddin üç günlük bebek iken o sırada doğduğu köyde bulunan dedesinin mürşidi Baba Muhammed Semmâsî tarafından mânevî evlât olarak kabul edildi. Semmâsî, beraberinde bulunan müridi Emîr Külâl'i Bahâeddin'in tasavvuf terbiyesi için görevlendirdi. Onun Semmâsî ve Emîr Külâl ile ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Muhtemelen evlenme çağına geldiğinde dedesinin kendisi için seçtiği gelin adayı ile evlenmesi hususunda görüşünü alması için huzuru-

na gönderdiği zamana kadar Semmâsî'yi görmemiştir (Câmî, s. 381).

Bahâeddin Nakşibend uzun yıllar Emîr Külâl'in yanında kaldı. Henüz kemale ulaşmadığı halde halinden memnun görünmesi üzerine mürşidi onu tekkeye abdest suyu taşımakla görevlendirdi (Mevlânâ Şehâbeddin, vr. 40^{a-b}, 49^a). Tarikat âdâb ve erkânını öğrendiği bu dönemde gördüğü bir rüya üzerine, kendisinin doğumundan yaklaşık bir asır önce (617/1220) vefat etmiş olan Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'nin ruhaniyetine intisap etti ve Üveysî lakabını aldı. Onun ayrıca uzun yıllar Hakîm et-Tirmizî'nin (ö. 320/932) ruhaniyetinden faydalanması da Üveysîliği ile ilgilidir (bk. ÜVEYSİLİK). Bir gün Buhara'da mezarları dolaşırken yakın zamanda vefat eden Semmâsî'den Gucdüvânî'ye kadar ulaşan sülûleri mâna âleminde müşahede etti. Bu sırada Gucdüvânî kendisine dinin emir ve yasaklarına uymasını, ruhsat'lara ilgi göstermemesini, azîmet*lere sadık kalmasını, Hz. Peygamber ve ashabının yolundan gitmesini tavsiye etmiştir. Bu olay Bahâeddin'in ruhî hayatında büyük bir değişiklik yaparak cehrî zikirden hafî zikre yönelmesine yol açtı. Bahâeddin'in bu olaydan sonra Emîr Külâl'in mürid halkasından ayrılarak kendisini yalnız hafî zikre vermeye başlaması dervişler arasında tartışmalara ve memnuniyetsizliklere sebep oldu. Fakat şeyhi Emîr Külâl'e gösterdiği saygıda bir değişiklik olmadı ve onun gittikçe artan iltifatını kazandı. Emîr Külâl de müridlerine Bahâeddin'e karşı olan bu tutumlarının yanlış olduğunu söyleyerek onu savundu. Emîr Külâl, doğduğu Suhâri köyünde yapılan bir camiye tuğla taşımakta olan Bahâeddin'i çağırarak sülûkünü tamamladığını, artık Türk ve Tacik bütün şeyhlerden faydalanabileceğini söyledi. Bundan sonra Hâce Bahâeddin şeyhinin bir diğer müridi Mevlânâ Ârif Dikgerânî'nin sohbetlerine katıldı. Daha sonra Yûsuf el-Hemedânî'nin neslinden Yeseviyye tarikatı mensubu iki Türk şeyh ile ilgi kurdu. Bunlardan Küsem Şeyh ile ilişkisi kısa sürdü; Halil Ata'nın yanında ise on iki yıl kaldı. İlgili kaynaklarda görülen bütün karışıklıklara rağmen Halil Ata'nın, 748 (1347) yılına kadar Çağatay Hanlığı'nda hüküm süren Kazan (Gazan) Han ile aynı kişi olabileceği ileri sürülmektedir (Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, s. 63). *Menâkıb-ı Emîr Külâl'e* göre Bahâeddin bu zalim hükümdar bir isyanla devrilinceye kadar onun yanında bulunmuştur. Bu ilişki tarikat ehlinin yöneti-

Bahâeddin Efendi'nin Hacıfettah Kabristanı'ndaki türbesi - Konya